

Kurzus kódja(i): FLM-272.05
FLM-271.45

Kurzus címe: Klasszikus és modern amerikai westernfilm

Tanár neve: Pápai Zsolt

Kurzus időpontja, helye: csütörtök 10 45-12 15 -137

Kurzus típusa: szeminárium

Kurzus leírása: A kurzus a hollywoodi westernfilmek átalakulását vizsgálja néhány, jobbra kanonizálódott mű apropóján, a tematika, az ideológia és a filmforma változásaira koncentrálna. Kizárólag a harmincas évektől a hetvenes évekig terjedő időszakban készült filmeket tárgyalunk, mivel ez az időszak hozta a műfaj legjelentősebb – és máig ható – átalakulását. A kurzus során nem egyszerűen filmelemzések következnek egymás után, hanem a változások általános irányelveit kutatjuk. Nem csupán a műfaj transzformációját, illetve revízióját, hanem „transztextualizációját” (más műfajokba oltódását) is nagyító alá vesszük, ezért a kurzus végén kilépünk a szigorúan vett westernkeretek közül. Az egyes témák nem feltétlenül másfélórányira szabottak: lesznek olyanok, melyekkel többet, és lesznek, melyekkel kevesebbet foglalkozunk.

Az első kilenc témához két-két, az utolsó háromhoz egy-egy film lesz kötelező. Kettő kötelező filmhez nem sikerült magyar feliratot vagy szinkront szerezni. Jelmagyarázat (az egyes címek mögött álló rövidítések feloldása): mf=magyar felirat; af=angol felirat; sz=magyar szinkron.
Az első óra február 22-én lesz!

Témák:

1. Bevezetés 1. Műfaj történeti vázlat. A klasszikus western világképe. A frontier-elmélet.
2. Bevezetés 2. Műfaji modellek. A bináris oppozíciókon alapuló megközelítésmódok kérdőjelei.
3. Bevezetés 3. Közelítések a revizionizmushoz. Transzformáció, imitáció, revízió.
4. A negyvenes–ötvenes évek revizionizmusa 1. A klasszikus szerepek újraíródása és a reprezentáció változásai.
5. A negyvenes–ötvenes évek revizionizmusa 2. Az egyén válsága: az aktívan passzív és a passzívan aktív hős.
6. A negyvenes–ötvenes évek revizionizmusa 3. A csoport válsága Budd Boettichernél és Anthony Mann-nél.
7. Western és modernizmus 1. Remitizálás és demitizálás: Peckinpah és Altman.
8. Western és modernizmus 2. A klasszikus elbeszélésmód kritikája.
9. Western és modernizmus 3. A modern hős.
10. Transztextualizáció 1. A western és a hollywoodi művészfilm a hatvanas–hetvenes években. A „kortárs western” problémái.
11. Transztextualizáció 2. A frontier-mítosz vége: a westerner újratemtése és újratermelése.
12. Transztextualizáció 3. Western-thriller, thriller-western és neo-western noir a 70-es években.

Kurzus teljesítésének követelményei:

A félév során három zárthelyi dolgozatot kell írniuk a hallgatóknak, ezekben az órákon elhangzott információkra, a kötelező szakirodalomra és a kötelező filmekre kérdezek rá. A három érdemjegy és az órai munka értékelésének együtteséből kerekedik ki a félév végi jegy.

Kötelező és ajánlott filmek:

1. Bevezetés 1. Műfaj történeti vázlat. A klasszikus western világképe. A frontier-elmélet.
Kötelező: De Mille: *The Plainsman* (1936) (mf), Ford: *My Darling Clementine* (1946) (mf)
Ajánlott: Roach: *An Eastern Westerner* (1920), Ford: *Iron Horse* (1924) és *Stagecoach* (1939), Curtiz: *Dodge City* (1939), King: *Jesse James* (1939), De Mille: *Union Pacific* (1939) és *North West Mounted Police* (1941), Walsh: *They Died on Their Boots On* (1941)

2. Bevezetés 2. Műfaji modellek. A bináris oppozíciókon alapuló megközelítésmódok kérdőjelei.
Kötelező: Stevens: *Shane* (1953) (mf), Hawks: *Rio Bravo* (1959) (mf)
Ajánlott: Hawks: *Red River* (1948), Wyler: *The Westerner* (1940), Ford: *The Searchers* (1956), Fuller: *Forty Guns* (1957)
3. Bevezetés 3. Közelítések a revizionizmushoz. Transzformáció, imitáció, revízió.
Kötelező: Rydell: *Cowboys* (1972) (mf), Benton: *Bad Company* (1972) (mf)
Ajánlott: Cahn: *Law and Order* (1932), Newfield: *The Terror of Tiny Town* (1938), Wellman: *Yellow Sky* (1948), Sherman–Wayne: *Big Jake* (1971), Hathaway: *True Grit* (1969), Richards: *The Culpepper Cattle Co.* (1971), Ford: *Wagon Master* (1950)
4. A negyvenes–ötvenes évek revizionizmusa 1. A klasszikus szerepek újraíródása és a reprezentáció változásai.
Kötelező: Daves: *Broken Arrow* (1950) (mf), Ray: *Johnny Guitar* (1954) (af)
Ajánlott: Griffith: *Massacre* (1912), Griffith: *Battle of Elderbush Gulch* (1913), Lang: *Rancho Notorious* (1952), Aldrich: *Apache* (1954), Farrow: *Hondo* (1953), Fuller: *Run of the Arrow* (1957), Huston: *Unforgiven* (1960), Ford: *Cheyenne Autumn* (1964), Ritt: *Hombre* (1967), Nelson: *Soldier Blue* (1970)
5. A negyvenes–ötvenes évek revizionizmusa 2. Az egyén válsága: az aktívan passzív és a passzívan aktív hős.
Kötelező: Zinnemann: *High Noon* (1952) (mf), King: *The Gunfighter* (1950) (af)
Ajánlott: Ulmer: *The Naked Dawn* (1954), Dwan: *Silver Lode* (1954), Arnold: *No Name on the Bullett* (1959), King: *The Bravados* (1958), Daves: *The Hanging Tree* (1959) és *Cowboy* (1958), Oswald: *Fury at Showdown* (1957), Fuller: *I Shot Jesse James* (1949), Mann: *Devil's Doorway* (1950)
6. A negyvenes–ötvenes évek revizionizmusa 3. A csoport válsága Budd Boettichernél és Anthony Mann-nél.
Kötelező: Boetticher: *Buchanan Rides Alone* (sz), Mann: *Man of the West* (1958) (sz)
Ajánlott: Mann: *Winchester '73* (1950), *The Naked Spur* (1953), *The Far Country* (1954), *Man from Laramie* (1955)
Boetticher: *Seven Men from Now* (1956), *Decision at Sundown* (1957), *The Tall T* (1957), *Ride Lonesome* (1958), *Westbound* (1959), *Comanche Station* (1960)
7. Western és modernizmus 1. Remitizálás és demitizálás: Peckinpah és Altman.
Kötelező: Peckinpah: *Pat Garrett and Billy the Kid* (1973) (mf), Altman: *Buffalo Bill and the Indians* (1976) (mf)
Ajánlott: Altman: *McCabe and Mrs. Miller* (1971), Peckinpah: *Ride the High Country* (1962) és *The Wild Bunch* (1969), Ford: *The Man Who Shot Liberty Valance* (1962), Marshall: *Destry Rides Again* (1940)
8. Western és modernizmus 2. A klasszikus elbeszélésmód kritikája.
Kötelező: Wellman: *The Ox-Bow Incident* (1943) (mf), Hellman: *The Shooting* (1968) (sz)
Ajánlott: Fonda: *The Hired Hand* (1971), Hellman: *Ride in the Whirlwind* (1965), Hopper: *The Last Movie* (1971), Downey Sr.: *Greaser's Palace* (1972)
9. Western és modernizmus 3. A modern hős.
Kötelező: Eastwood: *High Plains Drifter* (1973) (mf), Penn: *Little Big Man* (1970) (mf)
Ajánlott: Hughes: *The Outlaw* (1943), Roy Hill: *Butch Cassidy and the Sundance Kid* (1969), Dragoti: *Dirty Little Billy* (1971), Perry: *'Doc'* (1971), Benton: *Bad Company* (1971), Penn: *The Missouri Breaks* (1976), Siegel: *The Shootist* (1976)
10. Transztextualizáció 1. A western és a hollywoodi művészfilm a hatvanas–hetvenes években. A „kortárs western” problémái.
Kötelező: Miller: *Lonely Are the Brave* (1962) (sz)
Melegen ajánlott: Ritt: *Hud* (1963)

Ajánlott: Schlesinger: *Midnight Cowboy* (1969), Huston: *The Misfits* (1961), Fraker: *Monte Walsh* (1970), Peckinpah: *Junior Bonner* (1972), Troel: *Zandy's Bride* (1974), Scorsese: *Taxi Driver* (1975)

11. Transztextualizáció 2. A frontier-mítosz vége: a westerner újratemtése és újratermelése.

Kötelező: Siegel: *Coogan's Bluff* (1968) (sz)

Melegen ajánlott: Karlson: *Walking Tall* (1973)

Ajánlott: Hopper: *Easy Rider* (1969), Winner: *Death Wish* (1974) és *The Mechanic* (1972), Siegel: *Dirty Harry* (1971), Peckinpah: *Straw Dogs* (1971) és *Convoy* (1978), Friedkin: *The French Connection* (1971), Lucas: *Star Wars* (1977)

12. Transztextualizáció 3. Western-thriller, thriller-western és neo-western noir a 70-es években.

Kötelező: Peckinpah: *Bring Me the Head of Alfredo Garcia* (1974) (mf)

Melegen ajánlott: Aldrich: *Ulzana's Raid* (1972)

Ajánlott: Gries: *Breakheart Pass* (1975), Mulligan: *The Stalking Moon* (1968), Winner: *Chato's Land* (1972), Hill: *The Driver* (1978)

Kötelező / ajánlott irodalom: Kötelező irodalom:

Wright, Will: A hatlövetű és a társadalom. In: *A western. Antológia* (szerk. Berkes Ildikó). Budapest, MFIFA, 1981. pp. 20–51.

Király Jenő: *A film szimbolikája. III/1. A kalandfilm formái*. Kaposvár–Budapest: Kaposvári Egyetem Művészeti Kar Mozgóképkultúra Tanszék – Magyar Televízió Zrt., 2010. pp. 264–308.

Ajánlott irodalom:

1. Bevezetés 1. Műfajtörténeti vázlat. A klasszikus western világképe. A frontier-elmélet.

Berkes Ildikó: *A western*. Budapest: Gondolat, 1986.

Buscombe, Edward: *A western*. *Oxford Filmenciklopédia* (szerk. Geoffrey Nowell-Smith). Budapest: Glória, 1998. pp. 294–303.

Bazin, André: *A western avagy a par excellence amerikai filmművészet*. In: *Kommunikációelméleti szöveggyűjtemény III.: Tömegfilm* (szerk. Balogh Gyöngyi). Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat, 1979. pp. 103–109.

Verhoeff, Nanna: *The West in Early Cinema*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006. pp. 77–95.

2. Bevezetés 2. Műfaji modellek. A bináris oppozíciókon alapuló megközelítésmódok kérdőjelei.

Kitses, Jim: *Horizons West. Directing the Western from John Ford to Clint Eastwood*. New Edition. London: BFI. 2004. pp. 1–25.

Schatz, Thomas: *Hollywood Genres: Formulas, Filmmaking, and the Studio System*. Boston–Burr Ridge–Dubuque–Madison–New York–San Francisco–St. Louis: McGraw-Hill, 1981. pp.45–63.

3. Bevezetés 3. Közelítések a revizionizmushoz. Transzformáció, imitáció, revízió.

Benke Attila: *Western-reformáció. Az 1950–1980 közötti revizionista westernnek az identitásválság tükrében*. *Metropolis*, (2010) no. 3. pp. 32–55.

Cook, David A.: *Lost Illusions. American Cinema in the Shadow of Watergate and Vietnam, 1970–1979*. New York: Charles Scribner's Sons, Macmillan Library Reference USA, 2000. pp. 159–258.

King, Geoff: *New Hollywood Cinema. An Introduction*. London – New York: I.B. Tauris Publishers, 2002. pp. 116–146.

4. A negyvenes–ötvenes évek revizionizmusa 1. A klasszikus szerepek újraíródása és a reprezentáció változásai.

Slotkin, Richard: *Gunfighter Nation: The Myth of the Frontier in Twentieth-Century America*. Norman: University of Oklahoma Press, 1998. pp. 366–378.

Jarvie, Ian C.: *A western és a gengszterfilm: néhány mítosz szociológiája*. In: *Művészetszociológia* (szerk. Józsa Péter). Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1978. pp. 107–119.

Stam, Robert – Spence, Louise: Kolonializmus, rasszizmus, reprezentáció. *Metropolis* (2005) no. 2. pp. 12–27.

5. A negyvenes–ötvenes évek revizionizmusa 2. Az egyén válsága: az aktívan passzív és a passzívan aktív hős.

Király Jenő: *A film szimbolikája. III/1. A kalandfilm formái*. Kaposvár–Budapest: Kaposvári Egyetem Művészeti Kar Mozgóképkultúra Tanszék – Magyar Televízió Zrt., 2010. pp. 308–319.

Pintér G. István: És a film megteremté a westernhőst. *Filmkultúra* (1986) no. 8.

6. A negyvenes–ötvenes évek revizionizmusa 3. A csoport válsága Budd Boettichernél és Anthony Mann-nél.

Hahner Péter: Az idegen belovagol a városba (Anthony Mann westernfilmjei). *Filmvilág* (2006) no. 3. pp. 10–15.

Kitses, Jim: *Horizons West. Directing the Western from John Ford to Clint Eastwood*. New Edition. London: BFI. 2004. pp. 139–171., 173–199.

7. Western és modernizmus 1. Remitizálás és demitizálás: Peckinpah és Altman.

Weddle, David: Vad bandák (Sam Peckinpah: A megreformált vadnyugat) 1–5. *Filmvilág* (2004) nos. 5–6–7–8–9.

Kitses, Jim: *Horizons West. Directing the Western from John Ford to Clint Eastwood*. New Edition. London: BFI. 2004. pp. 229–240.

Kagan, Norman: McCabe és Mrs. Miller. *Metropolis* (2009) no. 2. pp. 42–54.

Self, Robert T.: *Robert Altman's Subliminal Reality*. Minneapolis – London: University of Minnesota Press, 2002. pp. 204–214.

Pápai Zsolt: Az akció lebontása. Objektív realista szüzsészerkesztési sémák és véletlenszerűség Robert Altman hetvenes évekbeli filmjeiben. *Metropolis* (2009) no. 2. pp. 10–26.

8. Western és modernizmus 2. A klasszikus elbeszélésmód kritikája.

Nevelős Zoltán: Nincs esélyed (Dennis Hopper, a filmrendező). *Filmvilág* (2010) no. 8. pp. 20–25

Maltby, Richard: *Hollywood Cinema*. Second Edition. Malden (USA) – Oxford (UK) – Carlton (Australia): Blackwell Publishing. 2003. 74–110.

Király Jenő: *Mágikus mozi. Műfajok, mítoszok, archetípusok a filmkultúrában*. Budapest: Korona kiadó, 1998. pp. 71–78.

Stevens, Brad: *Monte Hellman. His Life and Films*. Jefferson, North Carolina, and London: McFarland & Company, Inc., Publishers, 2003. pp. 53–69.

9. Western és modernizmus 3. A modern hős.

Kitses, Jim: *Horizons West. Directing the Western from John Ford to Clint Eastwood*. New Edition. London: BFI. 2004. pp. 293–296.

Pápai Zsolt: Hollywood Kis Nagy Embere (Arthur Penn). *Filmvilág* (2010) no. 12. pp. 26–29.

Pápai Zsolt: Volt egyszer egy vadnyugati hős (Clint Eastwood: *Fennsíkok csavargója*). *Filmvilág* (2015) no. 5. pp. 18–21.

Kolker, Robert: *A Cinema of Loneliness. Penn, Stone, Kubrick, Scorsese, Spielberg, Altman*. Oxford: University Press, 2000. pp. 17–96.

10. Transztextualizáció 1. A western és a hollywoodi művészfilm a hatvanas–hetvenes években. A „kortárs western” problémái.

Benke Attila: Pisztolyhősök alkonya. *Filmvilág* (2017) no. 6. pp. 16–19.

Takács Ferenc: A bilincs és a mosoly (Paul Newman). *Filmvilág* (2008) no. 12. pp. 16–19.

11. Transztextualizáció 2. A frontier-mítosz vége: a westerner újrateemtése és újratemlése.

Ray, Robert B.: *A Certain Tendency of the Hollywood Cinema, 1930–1980*. Princeton: Princeton University Press, 1985. pp. 296–325.

Benke Attila: Mindörökké fakó lovas. Clint Eastwood városi westernjei. *Filmvilág* (2015) no. 5. pp. 13–17.

Foote, John H.: *Clint Eastwood. Evolution of a Filmmaker*. Westport, Connecticut – London: Praeger, 2009. pp. 29–34, 59–64.

12. Transztextualizáció 3. Western-thriller, thriller-western és neo-westernnoir a 70-es években.

Varga Zoltán: A vadnyugat sikolya (Western-thiller). *Filmvilág* (2004) no. 8. pp. 36–39.

Simons, John L. – Merrill, Robert: *Peckinpah's Tragic Westerns*. Jefferson, North Carolina, and London: McFarland, 2011. pp. 154–187.
